

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN AKADEMİDE KADIN İSTİHDAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

Kadınlar görünmeyen emekleri ile birikim sürecinde yüzyıllardır yer almakla beraber, kadınların ücretli emek biçiminde sermaye birikimi sürecine dâhil olmaları kapitalizmin gelişme dinamikleri içinde görece yeni bir dönemdir. Kadın emeğinin metalaşması, erkek emeği ile eşit olmayan koşullarda gerçekleşmiştir. Erkekler ile eşit iş yapmaya karşılık düşük ücret, adil olmayan terfi ortamı, mobbing kadınların piyasada yaşadığı dezavantajlardan bazılarıdır. Bu bağlamda kadınların istihdamdaki yeri ve maruz kaldıkları cam-tavan etkisi güncelliğini koruyan tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. TÜİK ve YÖK tarafından yapılan açıklamalarda kadın akademisyen ve üniversitelerde kadın üst yönetici sayısında artış vurgulanmaktadır. Dolayısı ile Türkiye’de akademide kadın istihdamının arttığı ve cam-tavan etkisinin azaldığı iddia edilmektedir. Bu çalışma, Türkiye özelinde devlet üniversitelerinde, farklı kadro ve kademelerde çalışan kadın akademisyen sayılarının 1984-2022 yılları arasındaki değişimini feminist iktisat perspektifinden inceleyerek iddiaların değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın 1984 yılından geriye götürülememesinin sebebi Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi’nce yayımlanan verilerin bu tarihte başlatılmasıdır. Ek olarak, çalışmaya yalnızca devlet üniversitelerinin dâhil edilmesi ile vakıf üniversitelerinde ücret, izin vb. konularda standart olmamasının yaratacağı yanlış değerlendirmelerin önüne geçmek amaçlanmaktadır. Kadınların akademideki farklı pozisyonlarda istihdam oranının yıllar içinde arttığı lakin genel toplama baktığımızda bilim dünyasında hala erkek egemenliğinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Akademisyen sayısı içinde kadın akademisyenlerin oranının yanında cam-tavan etkisini daha anlaşılır kılmak adına Türkiye’de devlet üniversitelerindeki kadın rektör sayısı değerlendirilmiştir ve kadın akademisyen oranındaki artışa karşılık kadınların üniversitede en üst pozisyonda yer bulamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca akademide kadın sayısında görece artış olmasının; kadınların maruz bırakıldığı cam-tavan sendromunda bir azalma ya da mobbingin sona ermesi anlamına gelmediği vurgulanmalıdır. Son olarak, pandemi süresince yapılan akademik çalışmalar değerlendirildiğinde, kadınların akademik yayınlarında azalma olurken erkek akademisyenlerin yayın sayısında artış olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar olduğu gibi kadın akademisyenlerin yayın sayısında artış olmakla beraber erkek akademisyenlerin yayın sayısının çok gerisinde kaldığını, kadın akademisyenlerin çalışmalarına ayırdıkları vaktin azaldığını iddia eden çalışmalar da mevcuttur. Yani iş-aile uyumsuzlukları kadınların akademik çalışmalarını ertelemelerine yol açmaktadır. Bir bütün olarak iddialar, kadın akademisyenlerin hane içinde de toplumsal cinsiyet rollerinin olumsuz yansımalarına maruz kaldıklarını ve cinsiyet uçurumunun genişlediğini (gender gap) ortaya koymaktadır.